

Dipl. inž. Vasilije Ražnatović

Republički komitet za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu

PLAN RAZVOJA POLJOPRIVREDE U CRNOJ GORI ZA PERIOD OD 1986 — 1990.

Crna Gora je izrazito brdsko-planinsko područje sa oštro izraženim oblicima reljefa. Naročito je siromašna ravnica, tako da ukupne ravne površine ne prelaze 5^{0/0} teritorije Republike. Usljed toga se hrana proizvodi u otežanim uslovima. Tome treba dodati usitnjenost parcela, relativno slabu materijalnu osnovu i, u ogromnoj većini, za razliku od ostalih privrednih oblasti, neobučen kadar. Zato su i zadaci na proizvodnji hrane u nas brojniji i zahtijevaju veće angažovanje svih subjekata, proizvođača i društva u cjelini.

Klimatski uslovi su, iako na malom prostoru, veoma raznoliki i neujednačeni, tako da u Crnoj Gori imamo područja mediteranske, kontinentalne i planinske klime sa mnogim prelaznim oblicima.

Društveni sektor je u cjelini nerazvijen. Većina opština nema jačih organizacija udruženog rada u agroindustrijskom kompleksu da bi bitnije uticale na tempo razvoja poljoprivrede u pojedinim agrarno-proizvodnim regionima. Najveći dio kapaciteta nalazi se na individualnim gazdinstvima.

U okviru ukupnog društveno-ekonomskog razvoja Crne Gore u poslijeratnom periodu, u razvoju poljoprivrede i sela postignuti su značajni rezultati, u povećanju poljoprivredne proizvodnje, poboljšanju uslova života kao i socijalističkom preobražaju sela. Međutim, u tom periodu, poljoprivredna proizvodnja i prehrambena industrija znatno su se sporije razvijale u odnosu na njihove potencijalne mogućnosti i objektivne potrebe za skladnijim privrednim razvojem Republike.

Saopšteno na savjetovanju o poljoprivredi Društva poljoprivrednih inženjera i tehničara Crne Gore 19. februara 1986. u Titogradu.

Na ovakvo stanje značajno su uticali između ostalog, dugoročno opredjeljenje na industrijalizaciju i izgradnju osnovne infrastrukture, zatim određeno zanemarivanje značaja i uloga poljoprivrede u razvojnoj koncepciji, kao i intenzivan proces deagrarizacije koji je prouzrokovao radikalne promjene socijalne strukture seoskog stanovništva.

Krupne promjene u socijalno-ekonomskoj strukturi stanovništva, veoma povećane, kao i stalno rastuće potrebe za hranom, nameću kao zadatak intenzivniji razvoj agroindustrijskog kompleksa nego što je bio u proteklom periodu. Na ovakvo opredjeljenje upućuje, pored ostalog, i činjenica što je agroindustrijski kompleks postao više nego ikada značajan faktor stabilizacije i usklađenog razvoja cjelokupne privrede.

Orijentacija je na brži i intenzivniji razvoj agroindustrijskog kompleksa u narednom periodu neophodna, tim prije što je problem proizvodnje hrane, s obzirom na svjetsku prehrambenu situaciju, uz energetska krizu, i u svjetskim razmjerama stavljen u prvi plan.

Prehrambena industrija u nas znatno je slabije razvijena nego u drugim dijelovima Jugoslavije i pored toga što u razvoju ima veoma značajno mjesto, jer treba da bude u funkciji razvoja bazične poljoprivredne proizvodnje, tj. ona predstavlja osnovni faktor u finalizaciji poljoprivrednih proizvoda kao sirovine.

Duvanska industrija u Crnoj Gori ima veću tradiciju od prehrambene i u dosadašnjem razvoju postignuti su krupni rezultati ne samo u pogledu povećanja proizvodnje i prerade duvana već i u pogledu uvođenja savremene tehnologije i razvoja društveno organizovane proizvodnje.

Ukupna površina Crne Gore iznosi 1 383 628 ha, od čega je poljoprivrednih površina u 1985. bilo 517 247 ha, ili 37,4%.

Struktura iskorišćavanja poljoprivrednih površina, i pored određenih poboljšanja posljednjih nekoliko godina, i dalje je nepovoljna, što se vidi iz pregleda:

U cjelini gledano, iskorišćenost je postojećih zemljišnih kapaciteta ispod prosjeka u zemlji ne samo u pogledu strukture već i u pogledu primjene savremenijih tehničkih dostignuća, s obzirom na to što se po jedinici površine kod većine kultura ne dobijaju zadovoljavajući prinosi.

Pri tome treba imati u vidu da je jedna od bitnih pretpostavki za racionalno iskorišćavanje zemljišnih kapaciteta, posebno u našim uslovima, mogućnost navodnjavanja. Podaci ukazuju da se u Crnoj Gori navodnjava 10—12 hiljada ha, odn. 5—6% ukupnih obradivih površina.

— u ha —		
	1985. g.	%
Poljoprivredne površine	517 252	100
1. Obradive površine	186 346	36,0
U tome:		
a) Oranice i bašte	51 251	10,0
b) Voćnjaci	10 810	2,0
c) Vinogradi	3 839	0,7
d) Livade	120 446	23,3
2. Pašnjaci	326 421	63,1
3. Bare, trstici i ribnjaci	4 328	0,9

Brojno stanje stoke po godinama varira, što uglavnom zavisi od roda sijena na prirodnim livadama i pašnjacima kao osnovnog izvora stočne hrane.

Prema anketi, broj stoke početkom 1985. bio je sljedeći:

- grla -	
Vrsta stoke	Stanje početkom 1985.
1. Goveda, ukupno	188 560
2. Ovce	480 639
3. Konji	22 766
4. Svinje	29 419
5. Živina	911 335

Stočni fond skoro u cjelini nalazi se na individualnom sektoru.

Tehnička je opremljenost, posebno na individualnom sektoru, poboljšana, s obzirom na sve veći interes proizvođača za nabavku poljoprivredne mehanizacije i opreme. Traktora ima 2 650, a motokultivatora 3 428. Stanje mehanizovanosti još ne zadovoljava, a naročito nedostaju priključne mašine i kombajni.

Prehrambena industrija u Crnoj Gori nije dovoljno razvijena u odnosu na mogućnost i potrebe. Posljednjih godina njen razvoj bilježi porast veći od predviđanja. U ovoj oblasti najznačajniji su kapaciteti u proizvodnji piva i sokova, mlinskih proizvoda, konditorskoj proizvodnji, proizvodnji mlijeka i mliječnih prerađevina, preradi ribe i, u manjem obimu, mesa i povrća.

Stanje stručnih kadrova u poljoprivredi, posebno stručna osposobljenost proizvođača ne zadovoljavaju, što predstavlja ozbiljan problem za dalji razvoj poljoprivrede i sela. Prema raspo-

živim podacima, sada u Crnoj Gori rade 632 poljoprivredna stručnjaka (272 sa visokom, 41 sa višom i 319 sa srednjom spremom) i 76 veterinarara (46) i veterinarska tehničara (30). Ako se tome doda i činjenica da je starosna struktura postojećeg stručnog kadra vrlo nepovoljna i da se u skoro vrijeme ne mogu očekivati bitnija poboljšanja kadrovske strukture, ovaj problem postaje još izrazitiji.

Ovakvo stanje u pogledu stručnog kadra predstavlja ozbiljnu kočnicu u sprovođenju mjera za razvoj i primjenu pojedinih tehničko-tehnoloških dostignuća, tim prije ako se ima u vidu da je najveći broj aktivnih poljoprivrednih proizvođača bez ikakvog odgovarajućeg tehničkog i ekonomskog obrazovanja i sa vrlo nepovoljnom starosnom strukturom.

Društvenim planom Crne Gore od 1981 — 1985. s obzirom na značaj proizvodnje hrane, poljoprivreda je bila svrstana u prioritetne pravce razvoja, a Dogovorom o osnovama Društvenog plana Crne Gore za razvoj poljoprivrede, prehrambene i duvanske industrije u periodu 1981 — 1985, utvrđeni su ciljevi i politika razvoja, finansiranje razvoja, razvoj socijalističkih samoupravnih odnosa i društveno organizovane proizvodnje na selu i mjere za realizaciju politike razvoja.

Dogovorom je predviđeno da se razvoj ove oblasti zasniva, pored ostalog, na ubrzanom razvoju društvenog sektora i društveno organizovane proizvodnje na individualnim poljoprivrednim gazdinstvima, stvaranju povoljnijih uslova privređivanja koji će podsticati takvu proizvodnju, uvođenju novih dostignuća nauke, tehnike i tehnologije i dr., što je jedan od osnovnih preduslova za stabilniju proizvodnju i tržište.

Planskim dokumentima predviđeno je da je neophodno obezbijediti stabilan i stabilan rast proizvodnje poljoprivredno prehrambenih proizvoda radi zadovoljenja rastućih potreba za hranom, postepenog smanjivanja ili eliminisanja nabavke sa strane osnovnih deficitarnih prehrambenih proizvoda, kao i veće proizvodnje roba za izvoz.

Imajući ovo u vidu bio je predviđen rast ukupne poljoprivredne proizvodnje po prosječnoj stopi od oko 4% godišnje (društveni sektor 7,5% a individualni 3%), prehrambene industrije 5,5% i duvanske industrije 5%. Prednost razvoju data je primarnoj proizvodnji osnovnih poljoprivrednih proizvoda (mesa i mlijeka), kao i proizvodima koji imaju komparativne prednosti područja (rano voće, grožđe, povrće, južno voće, masline).

Prema ocjeni, prosječna stopa rasta poljoprivredne proizvodnje ostvarena je 3,6% a prehrambene industrije 3,8%, što se može smatrati pozitivnim s obzirom na ekonomski položaj ove oblasti i vrlo nepovoljne vremenske prilike, posebno u 1984. i 1985. godini.

Naime, poljoprivrednu proizvodnju je u ovom periodu pratio niz problema, među kojima se ističu nedostatak obrtnih sredstava, visoke kamatne stope i neblagovremena snabdjevenost re-promaterijalom.

Mali obim ukupne poljoprivredne proizvodnje u odnosu na potrebe nepovoljno je djelovao na robnost. Stoga je jedan od osnovnih zadataka razvoja povećanje otkupa poljoprivrednih proizvoda, ljekobilja i šumskih proizvoda, kako bi se ublažio, ili eliminisao, deficit u bilansima hrane i povećao izvoz. Iako u tom smislu ima pozitivnih kretanja, otkup tih proizvoda bio je dosta neorganizovan. Osnovni razlog takvog stanja jeste neblagovremeno formiranje cijena i njihova ponuda proizvođačima. Nestabilni uslovi privređivanja i poremećeni tržišni odnosi išli su na ruku takvim pojavama.

Planskim dokumentima, zbog posebno izraženog deviznog deficita u izvozu, takođe je dato značajno mjesto. Međutim, i pored napora uložениh u tom pravcu, nijesu postignuti značajni rezultati, jer je učešće izvoza poljoprivredno prehrambenih proizvoda u ukupnom izvozu Crne Gore ostalo, uglavnom, na ranijem nivou (oko 2,5%).

Izvoz se uglavnom odnosi na meso, ribu, pivo, sokove, ulje, alkoholna pića, ljekobilje, šumske plodove, a u manjem obimu na povrće, voće i drugo.

U periodu od 1966 — 1980. investicije u poljoprivredi iznosile su prosječno 2,6% ukupnih investicija u privredi Crne Gore a u planskom periodu od 1981 — 1985. usljed izraženog deficita u pojedinih osnovnim poljoprivredno prehrambenim proizvodima, za razvoj poljoprivrede, prehrambene i duvanske industrije utvrđen je obim investicija od 3 922 mil. d., što je predstavljalo 7% ukupnih investicija u privredi Crne Gore (po cijenama iz 1980. godine), od čega:

(cijene 1980. g. u n. d.)

	Ukupno	FNP	Izvori sredstava		
			INO kred.	SR-OOUR	Os. sred.
1. Poljoprivreda	3 099	1 500	969	64	839
— druš. sektor	1 785	906	341	38	500
— indiv. sektor	1 314	594	355	26	339
2. Prehram. industr.	678	326	259	57	36
3. Duvan. industr.	145	14	41	37	53
SVEGA:	3 922	1 840	996	158	928

Od ukupno planiranih investicija iskorišćeno je u poljoprivredi 41% a u prehrambenoj industriji 91%.

Osnovni su razlozi što se planirani obim investicija u poljoprivredi nije realizovao teškoće nastale u privredi i svodenje investicione politike u realne materijalne i finansijske okvire, a time i nemogućnost zatvaranja konstrukcije finansiranja, nedostatak kvalitetnih programa za bazičnu poljoprivrednu proizvodnju, nepotpuno sprovođenje Zakona o beneficiranim kamatama i kursnim razlikama, kao i nedovoljna motivisanost OUR-â za ulaganja u bazičnu proizvodnju.

U cilju definisanja dugoročnije politike razvoja, obima i dinamike proizvodnje sačinjeni su programi za povećanje proizvodnje mesa, mlijeka i pšenice, Program aktiviranja Sinjajevine, kao i Program privođenja zemljišta kulturi. Takođe je urađen Projekat regionalnog razvoja poljoprivrede, kojim je po obuhvatnosti, strukturi i aktuelnosti ovog programa te naglašenoj tendenciji razvoja primarne poljoprivredne proizvodnje praktično razrađen razvoj poljoprivrede u periodu do 1990. godine. Izradom tog projekta otklonjen je nedostatak kvalitetnih programa iz bazične poljoprivredne proizvodnje, što će doprinijeti efikasnosti realizacije investicija i ostvarivanju dinamike ulaganja.

Nastavljeno je sa realizacijom Programa stvaranja rezervi mesa u živoj stoci, kao i sa realizacijom naučnoistraživačkog Makroprojekta-II.

Radi podsticanja proizvodnje hrane, prvenstveno robne proizvodnje osnovnih deficitarnih poljoprivrednih proizvoda u Crnoj Gori 1983. godine donesen je Zakon o obezbjeđenju i usmjeravanju sredstava za podsticanje proizvodnje hrane (»Službeni list SR CG«, br. 4/83.). Sredstva po tom zakonu obezbjeđuju se usmjeravanjem prihoda od posebnog republičkog poreza na promet proizvoda i usluga ostvarenog po stopi od najmanje 1%. U 1983. god. na taj način obezbijeđeno je 70 miliona, 1984. god. 84,5% mil. a 1985. god. 140 mil.

Naiveći dio tih sredstava (oko 60%) usmjerava se za izmjenu postojećeg rasnog sastava stoke i povećanje proizvodnje mesa i mlijeka, dok se preostala sredstva usmjeravaju za regresiranje nabavke sortnog siemenskog i sadnog materijala, zaštitu bilja kao i za druge mjere koje utiču na podsticanje razvoja poljoprivrede.

Sredstva koja se formiraju po osnovu ovog Zakona nijesu dovoljna za stimulisanje razvoja poljoprivrede, pa je neophodno naći nove izvore sredstava radi formiranja fonda za povećanje proizvodnje hrane (u tom smislu se radi na izradu novog zakona).

U okviru podsticajnih mjera donesen je Zakon o uslovima kreditiranja i naknadi kamate po kreditima za ulaganja u poljoprivrednu u periodu od 1981 — 1985 (»Službeni list SR CG«, br. 20/81.), kojim je predviđeno obezbjeđivanje naknade kamate za ulaganja u društveno organizovanu proizvodnju mesa i mlijeka, realizaciju

Programa stvaranja rezervi mesa i mlijeka i privođenju kulturi zemljišta u društvenom vlasništvu, kao i Zakon o naknadi kursnih razlika po zajmovima Međunarodne banke za obnovu i razvoj kojima su se koristili udruženi zemljoradnici za period od 1981—1985 («Službeni list SRCG» br. 28/81). Obaveze po ovim zakonima nijesu izvršavane potpuno jer izvori definisani Zakonom o usmjerenju sredstava formiranih po osnovu razlike između aktivne i pasivne kamate («Službeni list SRCG», br. 10/80. i 4/82) ne obezbjeđuju iznos sredstava adekvatan obavezama stvorenim po tom osnovu, što je imalo negativan uticaj na obim i kvalitet finansijskih sredstava za ulaganja u poljoprivredu.

I pored svih teškoća koje su pratile razvoj poljoprivrede u ovom planskom periodu, gledano u cjelini, ostvarena su pozitivna kretanja i rezultati u ovoj oblasti. Naime, poboljšana je struktura korišćenja obradivih površina, smanjene su površine neobrađenih oranica, sve se više primjenjuju savremena tehnološka rješenja, uvode se nove visokoprinosne sorte pojedinih kultura i rasni priplodni materijal u stočarstvu, povećava se obim robne proizvodnje itd. Posebno je značajno što postoji sve veće interesovanje za bavljenje poljoprivrednom proizvodnjom.

Planskim dokumentima za period od 1986 — 1990. poljoprivreda, prehrambena i duvanska industrija svrstane su u prioritete pravce razvoja. U tom periodu brži razvoj poljoprivrede, prehrambene i duvanske industrije zasnivaće se na intenzivnijoj eksploataciji proizvodnih kapaciteta, aktiviranju zemljišnih površina koje do sada nijesu obrađivane, izmjeni strukture sjetvenih površina radi povećanja proizvodnje osnovnih poljoprivrednih proizvoda, proizvoda koji imaju komparativne prednosti područja i povećanjem proizvodnje stočne hrane, uvođenjem novih visokorodnih sorata, na boljem iskorišćenju prirodnih livada i pašnjaka, prvenstveno u brdsko-planinskom području, blagovremenim obezbjeđenjem repromaterijalom i opremom, posebno mineralnim đubrivima.

Stabilniji i brži razvoj stočarstva obezbijediće se izmjenom i poboljšanjem rasnog sastava stoke, boljom i racionalnijom ishranom, sniženjem troškova proizvodnje i dr.

Posebna pažnja posvetiće se razvoju ribarstva radi povećanja proizvodnje i ulova morske i slatkovodne ribe, s obzirom na povoljne i neiskorišćene mogućnosti za unapređivanje ove grane.

Razvoj poljoprivrede i društveno-ekonomskih odnosa na selu podstićaće se bržim organizovanjem zemljoradnika u zemljoradničke zadruge, organizacije kooperanata i druge oblike udruživanja i povezivanja, jačanjem materijalne i kadrovske osnove njihovog rada, kao i stvaranjem povoljnijih uslova života i rada i sticanja dohotka stanovništva na selu, što će usporiti proces migra-

cije i doprinijeti rješavanju problema zapošljavanja. U cilju bolje snabdjevenosti tržišta i većeg izvoza pristupiće se organizovanim ugovaranju i otkupu poljoprivredno-prehrambenih proizvoda.

U ovom planskom periodu proizvodna orijentacija biće usmjerena na aktiviranje poljoprivrednih površina, prije svega na područjima Bjelopavličke ravnice, Ulcinjskog, Mrčevog, Tivatskog i Sutorinskog i Crmničkog polja, na aktiviranje platoa Sinjavine i racionalnije iskorišćavanje travnih površina sjevernog dijela Crne Gore, kao i na realizaciju Projekta regionalnog razvoja poljoprivrede, koji treba da se realizuje na području 18 opština u Republici, sa pretežnim opredjeljenjem na manje razvijene opštine, gdje je usmjereno oko 60% investicija a obuhvata, u prvom redu, razvoj i unapređivanje bazične poljoprivredne proizvodnje na društvenom i individualnom sektoru i preradu poljoprivredno-prehrambenih proizvoda, zatim infrastrukturu, seoske puteve, otkupne stanice, kao i razvoj savjetodavne i veterinarske službe. U okviru bazične poljoprivredne proizvodnje, na društvenom sektoru se predviđa podizanje voćnjaka i ribnjaka a na individualnom sektoru usmjerava se 45% sredstava za podizanje minifarmi (govedarskih i ovčarskih), miniribnjaka, melioraciju pašnjaka, podizanje voćnjaka, posebno maslina i sitnog voća, plastenika, nabavku mehanizacije i dr.

Kod prerađivačkog sektora predviđena je rekonstrukcija i proširenje kapaciteta i razvoj proizvodnje višeg stepena prerade. Ovaj projekat ima izuzetan značaj za povećanje proizvodnje hrane i ukupan društveno-ekonomski razvoj Republike. Ovim projektom ponujen je nedostatak kvalitetnih programa iz bazične poljoprivredne proizvodnje, što će doprinijeti efikasnosti realizacije investicija i ostvarivanja dinamike ulaganja.

Prehrambena i duvanska industrija treba da se razvijaju tako da budu u funkciji razvoja bazične poljoprivredne proizvodnje kako bi se omogućila potpunija valorizacija proizvoda primarne proizvodnje sirovina i sporednih proizvoda.

U oblasti vodoprivrede nastaviće se aktivnosti na izvođenju melioracija zemljišta, zaštiti od voda, izgradnji objekata vodosnabdijevanja u bezvodnim područjima i na zaštiti voda od zagađivanja kao i poboljšanju samoupravne organizovanosti.

U ovom periodu neophodna je intenzivnija aktivnost na daljem udruživanju rada i sredstava i razvijanju samoupravnih odnosa u Agroindustrijskom kompleksu. To upućuje na potrebu planiranja i dugoročnog samoupravnog sporazumijevanja između proizvođača, prerađivača i prometnih organizacija, donošenje bilansa poljoprivredno-prehrambenih proizvoda na svim nivoima, kao i bržeg izgrađivanja sistema robnih rezervi.

U ostvarivanju zadataka u razvoju proizvodnje hrane značajnu ulogu ima brži razvoj nauke i naučnoistraživačkog rada, kao i osposobljavanje stručne službe u cilju što šire primjene naučnih tehničko-tehnoloških dostignuća u praksi, posebno kod individualnih proizvođača.

Razvoj poljoprivrede, prehrambene i duvanske industrije u periodu od 1986 — 1990. predviđen je sljedećim prosječnim godišnjim stopama rasta:

	%/o
1. Poljoprivreda ukupno — — — — —	4,6
U tome:	
— društveni sektor — — — — —	8,2
— individualni sektor — — — — —	3,9
2. Prehrambena industrija — — — — —	10,0
3. Industrija pića — — — — —	4,3
4. Industrija stočne hrane — — — — —	3,0
5. Duvanska industrija — — — — —	3,0

Planirane stope rasta, s obzirom na nivo dosadašnje proizvodnje pojedinih grana i linija, kao i nedovoljno iskorišćavanje kapaciteta, moguće je ostvariti pod uslovima da se pri tome obezbijede određeni preduslovi u prvom redu odgovarajući obim investicionih ulaganja i mjere ekonomske politike.

Orijentacija na ovakvu stopu rasta u poljoprivredi proizilazi iz potreba bržeg razvoja ove oblasti, s obzirom da ona znatno zaostaje za drugim privrednim djelatnostima. Uostalom, i sve veća potražnja pojedinih poljoprivredno-prehrambenih proizvoda i nužnost njihove nabavke sa drugih područja ili uvozom upućuju na maksimalno iskorišćavanje postojećih resursa a time i stalno poboljšavanje bilansa hrane.

Planirana stopa rasta pretpostavlja sljedeći fizički obim osnovnih poljoprivrednih proizvoda u 1990:

	(u tonama)
Pšenica i raž — — — — —	16 000
Kukuruz — — — — —	27 000
Duvan — — — — —	900
Krompir — — — — —	68 000
Sljive — — — — —	13 000
Jabuke — — — — —	6 000
Groždje — — — — —	35 000
Meso — — — — —	23 000
Mlijeko (u 000 lit.) — — — — —	145 000
Jaja (u 000 kom.) — — — — —	130 000
Ribe — — — — —	5 000

I pored predviđanja da realizacija Projekta regionalnog razvoja poljoprivrede otpočne u 1986, veću stopu rasta ne bi trebalo planirati, tim prije što je u prethodnom planskom periodu iskorišćeno u poljoprivredi oko 40% predviđenih investicija. S druge strane, ne može se računati da se investicije po Projektu regionalnog razvoja u cjelini efektuiraju u periodu od 1986 — 1990.

Stopa rasta u prehrambenoj industriji od 10% predviđena je iz razloga što su izgrađeni, ili će biti izgrađeni, novi i što je u toku rekonstrukcija nekih kapaciteta, dok se u industriji stočne hrane i duvanskoj industriji planira stopa rasta od 3%.

Značajno mjesto u oblasti proizvodnje hrane predstavljaće samoupravno organizovanje i udruživanje zemljoradnika u zadružne organizacije, organizacije kooperanata i druge oblike udruživanja na osnovama Zakona o udruženom radu i Zakona o udruživanju zemljoradnika.

Na osnovu utvrđenih stavova, opredjeljenja i mogućnosti, kao i dosadašnjih rezultata u oblasti samoupravnog organizovanja i udruživanja zemljoradnika na dohodovnim osnovama i drugim vidovima kooperativne saradnje sa organizacijama udruženog rada i formiranja novih i transformisanja postojećih zadružnih organizacija, predviđanja su da će se u periodu od 1986. do 1990. udružiti na dohodovnim osnovama oko 7 500 zemljoradnika, i to preko Projekta regionalnog razvoja poljoprivrede u Crnoj Gori oko 5 500 a po raznim drugim osnovama oko 2 000 zemljoradnika. U ovom periodu broj kooperanata povećao bi se za oko 3 800 zemljoradnika, odnosno krajem 1990. bilo bi oko 31 800 zemljoradnika u raznim vidovima kooperativne saradnje.

U toku planskog perioda od 1986 — 1990. putem transformisanja postojećih i formiranja novih, organizovalo bi se oko 50 zadružnih organizacija i organizacija kooperanata od čega: 33 zemljoradničke zadruge, 13 osnovnih zadružnih organizacija, 4 osnovne organizacije kooperanata i 46 zajednica kooperanata.

(u mil. dinara, cijene 1985. g.)

	Ukupno	%	Sopst. i udr. sred.	%	Sredst. FNP-a	%	INO* kred.	%	Banke Siz. i ostalo	%
I. Poljoprivreda	17 023	100	925	5,4	10 635	62,5	4 995	29,4	468	2,7
II. Preh. industr.	5 600	100	868	15,5	2 112	37,7	2 120	37,9	500	3,9
III. Duv. industr.	150	100	86	57,3	40	26,7	18	12,0	6	4,0
SVEGA:	22 773	100	1 879	8,2	12 787	56,2	7 133	31,3	974	4,8

* Dolar računat po 273 d.

Za realizaciju predviđene politike i ciljeva razvoja poljoprivrede, prehrambene i duvanske industrije planiraju se ukupno 22 773 mil. d. (po cijenama iz 1985), od čega: za razvoj poljoprivrede 17 023 mil., prehrambene industrije 5 600 mil. i duvanske industrije 150 mil.

Ulaganja po oblastima i izvorima finansiranja obezbijediće se kako slijedi:

Radi obezbjeđenja uslova za unapređivanje poljoprivredne proizvodnje, odnosno realizaciju planirane stope rasta u periodu od 1986 — 1990, pored planiranog obima investicionih ulaganja u agroindustrijski kompleks Crne Gore, u ovom periodu neophodno je podsticati razvoj i mjerama ekonomske politike.

Dosadašnja sredstva ni po obimu ni po obuhvatnosti nijesu bila dovoljna za podsticanje razvoja i povećanje proizvodnje, pa bi u tekućem planskom periodu trebalo za ove namjene obezbijediti daleko veće i trajnije izvore finansiranja, što pretpostavlja donošenje odgovarajućeg zakonskog propisa.

Sistem podsticanja proizvodnje hrane mora imati značajnu ulogu, sve dotle dok se drugim mjerama ekonomske politike obezbijedi takav položaj poljoprivrede u sistemu društvene reprodukcije koji bi joj omogućio povoljnije mjesto u primarnoj raspodjeli.

Sredstva obezbijedena za podsticaj proizvodnje hrane davala bi se bez obaveze vraćanja u skladu sa Programom koji svake godine donosi Izvršno vijeće Skupštine SR Crne Gore, i to za:

1. Investicije u poljoprivredi

- obezbjeđenje učešća u finansiranju programa za privođenje zemljišta kulturi i otkup zemljišta,
- naknadu korisnih razlika po inostranim kreditima koje koriste udruženi zemljoradnici i zemljoradnici koji ostvaruju saradnju putem svojih organizacija za ulaganja u razvoj poljoprivrede,
- naknadu dijela kamata po kreditima za ulaganja u razvoj poljoprivrede;

2. Intervencije u poljoprivredi

- obezbjeđenje premije za proizvodnju osnovnih poljoprivredno-prehrambenih proizvoda i rasnog priplodnog materijala u stočarstvu,
- obezbjeđenje regresa za nabavku reprodukcionog materijala u biljnoj proizvodnji, stočarskoj proizvodnji i ribarstvu,

- finansiranje određenih zakonskih mjera za čije je izvršenje nadležna Republika po posebnim zakonima,
- obezbjeđenje dijela sredstava za rad Službe za unapređivanje poljoprivrede na individualnom sektoru;

3. Ostale mjere kojima se podstiče razvoj poljoprivrede

- učešće u finansiranju izrade studija i projekata organizacijama udruženog rada iz oblasti primarne poljoprivrede, prvenstveno sa teritorije manje razvijenih opština,
- obezbjeđenje inicijalnih sredstava za formiranje zemljoradničkih zadruga i organizacija udruženih zemljoradnika i dr.

Isto tako, potrebno je da se selektivnom kreditnom politikom pod povoljnijim uslovima obezbjeđuju sredstva za kreditiranje tekuće proizvodnje, otkupa, izvoza i stvaranja rezervi poljoprivredno-prehrambenih proizvoda.

Politika cijena poljoprivrednih proizvoda treba da se rukovodi potrebom pokretanja proizvođača na povećavanje proizvodnje i dohotka iz poljoprivrede. Pri tome se ubuduće mora, u prvom redu, voditi računa da cijene repromaterijala ne rastu brže od cijena gotovih proizvoda.

Mjerama zemljišne i poreske politike stimulisaće se bolja i racionalnija eksploatacija obradivih površina, smanjivanje obima neobrađenih površina, brže udruživanje zemljoradnika, povećavanje društveno organizovane robne proizvodnje, zatim proizvodnje u brdsko-planinskom području i proizvođača koji budu isporučivali tržištu veće količine poljoprivrednih proizvoda.

Pored navedenog, predviđaju se posebne podsticajne mjere na nivou Federacije, među koje spadaju regresiranje vještačkih đubriva, sredstava za zaštitu bilja i kvalitetnog sjemena, kao i mjere za stimulisanje poljoprivredne proizvodnje u brdsko-planinskom području.

Nastaviće se realizacija Programa stvaranja rezervi mesa u živoj stoci na brdsko-planinskom području, kao i realizacija Makroprojekta-III.

Da bi se navedena planska predviđanja realizovala, potrebno je aktivno angažovanje svih subjekata koji rade na proizvodnji hrane, a posebno je u tome značajna aktivnost Društva poljoprivrednih inženjera i tehničara Crne Gore.